

ДОЛЧИЛ ВОЈВОДИЋ
(Нови Сад)

СТАТУС ФУТУРА I У КЊИЖЕВНОУМЈЕТНИЧКОМ И ПУБЛИЦИСТИЧКОМ СТИЛУ*

У раду се (с аспекта територијалне раслојености) разматра футур I у српском језику. Анализом одабраних књижевних дјела и дневних новина добијени су статистички подаци о дистрибуцији и фреквенцији датог облика и њему сличних волунтативних конструкција. Наведени подаци, поред утврђеног степена просторне раширености (ограничености) ових језичких средстава, послужили су као основни критеријуми за одређивање нормативног статуса инфинитива и композиције *да + ѝрезенѝ*, као саставних елемената футурског облика који се овдје проучава.

0. Уводне напомене

Проучавање употребе футура I у српском језику готово редовито се повезује са проблемом територијалне раслојености у виду варијаната. Основни и једини разлог томе јесте балканизам *да + ѝрезенѝ* који је усвојила норма српског језика.¹ Другим ријечима, напоредна употреба инфинитива и композиције *да + ѝрезенѝ* као саставних дијелова футура према досадашњим истраживањима није подједнако заступљена на свеколиком српском језичком простору. Потврду о неједнакој заступљености наведених облика лингвисти су налазили у првом реду у књижевним дјелима писаца који су припадали различитим социокултурним срединама. Премда је било покушаја да се ова два облика посматрају као облици са различитим значењима (Московљевић 1936, Брозовић 1953), у сербокроатистици преовлађује, што потврђује велики број радова о овом питању (Мусић 1900, Сте-

---

* Рад представља интегралну верзију реферата („Облици футура I као варијанте и/или као стандарди?“), прочитаног на 24. међународном научном састанку слависта у Вукове дане (Београд, 13-18. септембра 1994), гдје су у кратким цртама изложени само основни резултати и закључци проведеног истраживања (вид. Војводић 1995а).

¹ Употреба презента с vznikом *да* у српском језику јесте појава која је иначе карактеристична за балканске језике. У бугарском, на примјер, или македонском језику инфинитив се потпуно изгубио. Нема га више ни у (ново)грчком ни у тосачко-албанском, док се у румунском (као и у српском) дјелимично губи. Неки лингвисти, објашњавајући ову појаву, долазе до закључка да је она настала под утицајем старотрачког језика, који је сродан с албанским (Миклошич 1885: 247-248; уп. Крвар 1953: 43), док други претпостављају да се овдје ради о самосталној (унутарјезичкој) тенденцији јачања предикативности другог дијела сложеног предиката (Потебња 1958: 353). Употреба композиције *да + ѝрезенѝ* у њеној инфинитивној функцији није била страна ни старословенском језику (Мусић 1902: 503-508).

вановић 1935 и 1954, Кравар 1953, Гутков 1963 и 1964, Галис 1970, Ивић 1972), опште мишљење да оба облика имају истозначну („конкурентну“) синтаксичку вриједност (осим, изнимно, понекад, кад је ријеч о њиховим стилским могућностима) и да је инфинитив у „западној“ варијанти чешћи него у „источној“, односно да се композиција *да + њрезениј* чешће користи у „источној“, а рјеђе у „западној“ варијанти. Чешћа употреба композиције доводи се у везу са уоченом тенденцијом губљења инфинитива у многим говорима који представљају дијалекатску основицу (залеђе) „источне“ варијанте српског стандардног језика.²

Наше истраживање, које у основи потврђује ове тезе, започели смо проучавањем употребе инфинитива и његовог еквивалента (*да + њрезениј*) у оквиру зависног инфинитива (дакле, не у саставу футура). Резултати које смо добили подударали су се са неким претпоставкама о раслојености облика футура I по варијантима. Наиме, успоређујући различите преводе руског зависног (у комбинацији са глаголом, именицом, придјевом, прилогом и др.) инфинитива на српски језик установили смо да се инфинитив у „западној“ варијанти (АП-Згб) користи у 538 (71,2%), а његов еквивалент у 218 (28,8%) случајева, док је у „источној“ варијанти (АП-Бгд) обрнуто: инфинитив налазимо у свега 268 (35,6%), а *да + њрезениј* чак у 485 (64,4%) случајева.³

Међутим, то што важи за зависни инфинитив и његову, условно речено, замјену, према нашем истраживању не важи за инфинитив и његову замјену у саставу футура I.

За ову прилику, као корпус, послужила су нам позната књижевна дјела чији аутори припадају разним социокултурним, односно језичким срединама (по један роман Д. Ђосића, М. Лалића, Б. Ђопића и М. Крлеже), као и најтиражнији дневни листови из четири најзначајнија социокултурна центра на географским просторима стандардног српског односно хрватског језика (београдска „Политика“, загребачки „Вјесник“, сарајевско „Ослобођење“ и титовградска [подгоричка] „Побједа“). Чињеница да још увијек нема довољно егзактних и научно обрађених података о томе какав је статус футура I у књижевноумјетничком и публицистичком стилу (дакле у функционалним стилевима, који, у правилу, највјеродостојније одражавају језичко стање на терену), као и питања везана за актуелне потребе вредновања и реконструкције норме српског језичког стандарда, основни су разлози за овакво одређивање и избор корпуса.

1. Однос футура I и волунтатива

Будуће вријеме у српском језику (у даљњем тексту срп. јез. и, аналогно томе, рус. — руски итд.) представљају сљедећи глаголски (граматикализовани) облици футура I (у даљњем тексту фут.):

² Потврду, или боље рећи потврде, о томе можемо наћи у дијалектолошким радовима: вид., између осталог: Ивић 1957: 254–256, Ивић 1990: 195–196.

³ Поређење је вршено на материјалу оригинала (који садржи 882 примјера конструкција са зависним инфинитивом) и превода Пушкинове приповијетке „Капетанова кћи“ (у којима се као допуна управној ријечи, поред инфинитива и композиције *да + њрезениј*, користи и конструкција *нека + њрезениј*).

1) неакцентовани (скраћени) презентски облик глагола *хѣјѣѣи* + инфинитив (*ја ћу ѣисаѣи / ја нећу ѣисаѣи : ја ћу наѣисаѣи / ја нећу наѣисаѣи*)⁴;

2) инфинитив + енклитика (скраћени презентски облик глагола *хѣјеѣѣи* (*ѣисаћу / наѣисаћу*);

3) скраћени презентски облик глагола *хѣјѣѣи* + композиција *да + ѣрезентѣи* (*ја ћу да ѣишем / ја ћу да наѣишем*).⁵

Прије него што почнемо наводити податке о дистрибуцији и фреквенцији (као о основним критеријумима за утврђивање степена нормативности језичких средстава) фут. облика ваља се према њима одредити тако да се изврше, гдје год је то могуће, разграничења индикативне и волунтативне употребе инфинитива (у даљњем тексту инф.) и композиције *да + ѣрезентѣи* (у даљњем тексту *да + ѣрез.*).

Другим ријечима, ми ћемо одрични (презентски) облик глагола *хѣјеѣѣи* у комбинацији са *да + ѣрез.* изоставити из нашег ужег разматрања, јер он нема (иако, формално гледано, има облик фут.) фут. значење (вид. фреквенцију таквих конструкција у табеларном прегледу на крају рада). Он има значење волунтатива, односно опатива, јер глагол *хѣјѣѣи* нема овдје функцију десемантизованог помоћног глагола и семантички је еквивалент глаголу *жејеѣѣи* (тј. *не жејеѣѣи*), а у временском смислу (као индикатив) означава садашње вријеме (више о томе вид. у: Војводић 19956).⁶

Ако се при употреби међу облицима *нећу + да + ѣрез.* и *нећу + инф.* не запажа разлика, онда може доћи до грубих грешака у комуникацији, што је нарочито осјетљиво у превођењу са срп. на друге језике (Маројевић 1977, 41–43). До грешака сличне природе може доћи и при превођењу са страног језика на срп. Оне се јављају не само услед неразликовања значења ових двају облика већ и кад се свјесно и по сваку цијену покушава избјећи употреба *да + ѣрез.*⁷

⁴ У питањима и одговорима на њих, као и у још неким случајевима, могуће је у својству футура употријебити и пуни облик презента глагола *хѣјѣѣи* + инфинитив (*хоћеш ли ѣисаѣи/наѣисаѣи?*; *хоћу ѣисаѣи/наѣисаѣи*); вид., између осталог: Стевановић 1954: 167–168; уп.: БХЖ 1965: 251–252.

⁵ Иако се одрични и пуни облици презента глагола *хѣјеѣѣи* могу формално узети за овај посљедњи футурски облик, они, као што ћемо видјети, имају сасвим другу улогу.

⁶ Да се овдје не ради о фут. истицао је још 30-их и 50-их година М. Стевановић (1935 и 1954), што је 70-их детаљније разрадио и потврдио и Р. Маројевић (1977), успоређивши овај облик (*нећу + да + ѣрез.*) са одричним инф. обликом (*нећу + инф.*) уврштавањем сваког од њих у одговарајућу индикативну парадигму, као и поређењем са њима еквивалентним, облицима у рус. јез.: уп. слична запажања у кратким прилозима М. Ђирковића (1985: 261–263) и М. Пешикана (1985: 269–270).

⁷ Тако, рецимо, у загребачком преводу романа „Жерминал“ Е. Золе франц. конструкција са волунтативним значењем „*je ne veux pas spéculer*“ (ЕЗ-Пар 85) преведена је као индикатив (фут. I са инф.) — „*ја нећу ѣиѣкулираѣи*“ (ЕЗ-Згб 68) — што је неисправно, док београдски превод користи през. конструкцију (волунтатив) — „*нећу да ѣиѣкулишем*“ (ЕЗ-Бгд 79) — што је исправно, и што такође потврђује и шири контекст. Уп. овај примјер у преводу на рус. јез., гдје је истакнута, као и у оригиналу, волунтативност (опативност) наведеног конструкције: „*я не желаю спекулировать*“ (ЕЗ-Мос 423). И превод на поль. јез. показује да такве конструкције не могу имати индикативни, већ само волунтативни карактер. Тако, на примјер, франц. конструкција „*je ne veux pas la trainer*“ (ЕЗ-Пар 88), коју је загребачки пре-

Ипак, чини се да ово правило, према којем одрична конструкција *нећу* + *да* + *през.* не може имати фут. значење, већ само волунтативно, не покрива све случајеве употребе наведене конструкције (Галис 1970: 220–221).⁸ То потврђује и више примјера које смо нашли код Д. Ћосића. Уп.: „(...) чуваћу их као очи. Длака с главе **неће да им фали**“ (ДЋ 69); „**А ја и ти нећемо више да се видимо?**“ (ДЋ 70); „**Ако ћосћанеш официр, нећеш више да пешачиш**“ (ДЋ 153); „**Него, хоћеш ли да (...) скуваш качамак. Посан, цигански, неће ништа да те кошта**“ (ДЋ 210). Футуралност у наведеним реченицама постиже се лексичко-синтаксичким средствима: употребом замјеничко-прилошких универзалних квантификатора негативног типа (*више* = „више никад“, *ништа* = „уопште“) и њихових синонима (*длака* = „ништа“), валентношћу глагола (уп. први и посљедњи примјер, гдје глаголска радња због свог лексичког значења нема активног вршиоца, па на тај начин поприма обиљежја безличности, чиме се по значењу приближава глаголској радњи коју именује инф.), организацијом реченице (друга реченица је упитна, а трећа погодбена, што значи да ће евентуално извршење радње услиједити обавезно послје тренутка говора; у првој и посљедњој реченици на футуралност указује и проширени, односно претходни контекст).

водиоца превео такође неправилно („*ја је нећу вџи*“ ЕЗ-Згб 70), а београдски правилно („*нећу да је вучем*“ ЕЗ-Бгд 83), преведена је на пољ. јез. уз помоћ през. глагола *chcieć* („*nie chcę jej zabierać*“ ЕЗ-Вар 70), који у пољ., као и у свим сјевернословенским (источним и западним) језицима, увијек чува лексичко значење волунтативности. Ипак, без обзира на то што је, како смо стекли утисак, свјесно покушавао да избјегне одричне волунтативне конструкције наведенога типа, загребачки преводилац није успио да се докраја придржава тога принципа. Наиме, понекад се и закони језика могу успјешно одупријети насиљу које се над њим не тако ријетко врши. Тако, исти преводилац није имао избора него да франц. реченицу „*on savait qu'il ne voulait plus d'elle*“ (ЕЗ-Пар 66) преведе волунтативном конструкцијом, типичном за срп. стандардни јез.: „*знало се да он за њу неће више да чује*“ (ЕЗ-Згб 53). (Овдје и у даљем излагању шифре иза примјера означавају извор и страну текста из којег су узети примјери: вид. скраћенице — изворе на крају рада.)

Поменимо, узгред, да ова појава неправилне употребе фут. I на просторима западног (загребачког) културно-језичког круга није ни случајна ни ријетка; још веће неправилности могу се редовно срести и у другим позицијама овога облика (уп. Мулић 1954: 57–58).

⁸ Уп.: Гутков 1988: 68–72, гдје се горе наведени критериј диференцијације инф. и *да* + *през.* одбацује. Аутор у овом раду наводи примјере употребе *да* + *през.*, поредећи их са рус. преводним еквивалентима, као и примјере на рус. јез. преведене на срп. јез. овом композицијом. Он сматра да одричној конструкцији *нећу* + *да* + *през.* у срп. јез. као еквивалент у рус. јез. може бити и индикативни фут. облик, односно *да да* + *през.* служи као емфатичко средство у саставу фут. I, без обзира на то да ли је ријеч о његовом потврдном или одричном облику.

Према су сви примјери на рус. јез. (и преводи и оригинали), који се у овом раду наводе као сквиваленти наведене срп. одричне конструкције, представљени фут. обликом, то још увијек не значи да морају обавезно имати и значење будућег времена (тј. индикатива). Другим ријечима, треба имати у виду и то да рус. (наравно и не само рус.) фут. облици (како аналитички тако и синтетички, а нарочито овај посљедњи) могу у одређеним контекстуалним условима изражавати не само основно индикативно значење већ и разна модална значења, какво је, на примјер, значење волунтативности или опативности у одричним (изјавним и упитним) реченицама (уп.: Бондарко 1971: 93–94, 110–111; Мец 1985: 73; Војводић 1993: 193). Управо такво (волунтативно) значење (како конструкције *нећу* + *да* + *през.* тако и рус. фут.) ми видимо и у примјерима (иначе методолошки веома добро обрађенима) које В. П. Гутков, наводи за фут. употребу рус. и срп. облика (Војводић 19956).

Међутим, ови примјери, иако, наизглед, не измичу норми срп. јез., не представљају стандардни, већ разговорни језик (Стевановић 1967: 42 и 1974: 602, 761), па их и ми, држећи се тога становишта, не убрајамо међу стандардне облике фут. I.

Наведена одрична конструкција са значењем будућег времена може се срести готово искључиво код писаца који својим стандардним изразом документују језичку ситуацију на источним географским просторима у чијем је дијалекатском залеђу присутно интензивно губљење инф. у корист *да* + *ћрез*.⁹

Управо та чињеница, која указује на релативно малу просторну раширеност, односно ограниченост ове појаве, била је, вјеројатно, довољан разлог да такву употребу не прихвати нормативна граматика срп. јез. Може се такође претпоставити да је ово неприхватање условљено и тиме што већина писаца, у чијем је дијалекатском залеђу инф. жива категорија, конструкцију *нећу* + *да* + *ћрез*. употребљава углавном у њеном волунтативном значењу.¹⁰

Овдје се намеће и закључак, да је у говорном језику (у оквиру источне дијалекатске основице) мањи степен диференцијације између инфинитива и *да* + *ћрез*. у њиховој напоредној употреби, него у стандардном језику, гдје постоје одређена дистинктивна синтаксичко-семантичка (па и стилистичка) обиљежја (нијансе), која, чини се, нису баш увијек условљена само нормативним правилима, већ и језичким осјећањем појединца.

С обзиром на то да се наведено нормативно правило разграничења фут. и волунтатива не може баш увијек примијенити на све случајеве употребе одричне конструкције *нећу* + *да* + *ћрез*. свака даља и дубља разрада овог питања била би веома користан и конструктиван допринос нормирању срп. јез.

Из истих разлога, због којих одрична конструкција *нећу* + *да* + *ћрез*. не може имати фут. значење, ни пуни през. облик глагола *хїїейи* са *да* + *ћрез*. (*хоћу да ћишем*) нема основа да се посматра као фут.¹¹

Да се модална нијанса волунтативности може изразити и фут. то показује и рус. превод горе наведене франц. конструкције (*„je ne veux pas la trainer“*) која има волунтативно значење: *„Ее-то я не поташу [в такую мерзкую погоду]“* (ЕЗ-Мос 426), премда би и овдје било оправданије употријевити конструкцију са јачом експресивно-емоционалном обојеношћу (какву већ имамо и у оригиналу, тј. *не хочу* + инф. глагола несвршенога вида), како је то учинио и поль. (ЕЗ-Вар), односно срп. (ЕЗ-Бгд) преводилац (вид. нап. 7).

⁹ У романима Д. Ђосића може се редовно наћи на релативно честу употребу одричне конструкције са фут. значењем; у роману „Корени“ А. Галис (1970: 221) је пронашао 7, а у роману „Далеко је сунце“ ми смо нашли 18 таквих случајева (вид. табеларни преглед на крају рада).

¹⁰ Овакав поступак карактеристичан је како за М. Крлежу и Б. Ђопића, тако и за М. Лалића, код којег бисмо само у 3 од укупно 100 случајева употребе ове конструкције могли говорити, и то уз одређене ограде, о њеном фут. значењу (вид. табеларни преглед на крају рада); уп. Потебња 1958: 352–353; Стевановић 1974: 601–602, 761; Гутков 1988: 72–73.

¹¹ Уп. Гутков 1988: 71, гдје се износи супротна теза.

Другим ријечима, у оба случаја о овој композицији можемо говорити као о допуни управном глаголу са основним волунтативним значењем (Стевановић 1935, 286–287).¹²

Треба истаћи да се примјери типа *хоћу + да + њрез.*, као и одрични облици са *да + њрез.*, често могу срести у поезији (за коју је карактеристична нестандардност, као и нарушавање језичке норме уопште, односно у којој је слобода израза највећа), док се у прози срећу углавном у дијалозима (а врло ријетко у наративним дијеловима текстова). Веома често дијалози (а понекад и унутрашњи монолози, па и писма) припадају људима из сеоских средина, који говоре локалним (просторно веома ограниченим) дијалектом. Ово се посебно односи на ликове у романима Д. Ћосића и Б. Ћопића те великим дијелом на ликове у роману М. Лалића, а понајмање на ликове у роману М. Крлеже, који је, за разлику од прве тројице писаца, строго одвојио одломак написан на (кајкавском) дијалекту. Управо тај поступак стилизације (преузимања елемената из разговорног стила), који је у највећој мјери заступљен код Д. Ћосића, а што се огледа и у честој употреби *да + њрез.*, не допушта да се ни сви разговорни облици фут. I прихвате као дио језичког стандарда.¹³

Код Д. Ћосића од 39 случајева са пуним обликом през. глагола *хѡјеѡи* 10 случајева чине питања, од којих би се само 4 могла посматрати као фут. (нпр.: „**Оћеш ли да се љутиш ако ѡе на јесен заѡражим?**“, ДЋ 33). Исто тако код М. Лалића од 56 таквих случајева само 2 би се могла прихватити као фут. (емфатички) облик (нпр.: „**А сад хоћу да ѡе претворим у ѡога јарца. Вречи брзо!**“, МЛ 447). Код Б. Ћопића од могућих 11 случајева само 1 има индикативно значење („*Снашо, о снашо, сѡремѡије ми ѡокров и дајѡе амо свијећу, оћу да вам умрем*“, БЋ 590). Код М. Крлеже су свега 3 слична (али ипак само са волунтативним значењем) примјера.¹⁴ Према томе, чак кад бисмо и једну и другу конструкцију прихватили као стандардне фут. облике, не би дошло до неких битнијих измјена у фреквенцијским односима (омјерима) инф. и *да + њрез.* у саставу фут. I.

Сада када смо, према широко прихваћеним и у доброј мјери провјереним критеријима, разграничили волунтативну употребу наведене композиције од њене фут. употребе, можемо приступити разматрању ове посљедње, успоређујући је са фут. употребом инф., што и јесте наш примарни задатак у овом раду.

¹² Чини се да се Стевановић ипак понекад не придржава досљедно нормативних правила, које теоретски објашњава, оправдава, па и прописује. Тако, на примјер, на једном мјесту тврди „да је у случају употребе помоћног глагола на почетку реченице (мисли на упитне и зависно-упитне реченице — Д. В.), где мора доћи пун а не скраћен облик глагола *хѡеѡи* — обавезна уза њ употреба инфинитива“ (1974: 760–761), а на другом, за примјере стандардних потврђних фут. облика са *да + њрез.* (гдје мора доћи скраћени облик помоћног глагола), узима и зависно-упитне реченице са пуним обликом помоћног глагола *хѡјеѡи* (1974: 601).

¹³ Уп. нестандардне фут. облике без везника *да* код Д. Михаиловића, као на примјер: „**Ћу се поправим**“, *йлацем*, „*Добривоје...*“ (ДМ 10).

¹⁴ Уп. примјере употребе глагола *хѡјеѡи* у пољ. и рус. јез. у сличној позицији као у срп. у: Термињска 1983: 68; Иљухина 1986: 18–20; Војводић 1991а: 194–196 и 1995б.

2. Фут. I у књижевноумјетничком стилу

Размотрићемо најприје дистрибуцију и фреквенцију облика фут. I на материјалу одабраних дјела лијепе књижевности, која, с обзиром на свој израз, припадају разним, „стратешки“ распоређеним, тачкама стандардног срп. јез. простора.

Код Д. Ћосића, као типичног представника „источне“ говорне верзије (за чије дијалекатско залеђе је карактеристично губљење инф.), налазимо сљедећи распоред фут. облика о којима је овдје ријеч. У роману „Далеко је сунце“ (363 стр.) инф. у саставу фут. употребљен је у 562 (81,7%), а *да* + *ћрез.* у 126 (18,3%) случајева.

Код М. Лалића, којег можемо посматрати као једног од представника међуваријанте са обиљежјима, условно речено, периферне „источне“ варијанте, гдје је инф. у говору жива категорија, на 554 стр. романа „Лелејска гора“ нашли смо 1134 (96,2%) инф. и 45 (3,8%) *да* + *ћрез.*

Код Б. Ћопића, који је говорни представник стандардног језика лоцираног у средишним географским просторима у роману „Пролом“ (627 стр.) инф. је заступљен са 1113 (99,5%), а *да* + *ћрез.* са свега 6 (0,5%) примјера.

Код М. Крлеже, као типичног представника хрватског језика или стандарда, у чијем се дијалекатском залеђу инф. користи чешће него у свим осталим дијалектима на 305 стр. романа „На рубу памети“ нашли смо 204 (100%) примјера са инф., а са *да* + *ћрез.* нисмо нашли ниједан примјер.

На основу наведених података запажамо:

а) *да* је инф. у саставу фут. веома присутан на читавом простору јез. стандарда;

б) *да* инф. својом фреквентношћу преовлађује над *да* + *ћрез.* (у омјеру 17 : 1, или изражено у процентима — 94,5% : 5,5% у корист инф.);

в) *да* је код сва четири писца примјетан утицај дијалекатских основица којима они припадају, односно *да* је инф. у најзападније лоцираним говорним подручјима најфреквентнији, а најмање фреквентан у оним најисточнијим и, с тим у вези,

г) *да* се *да* + *ћрез.*, који је најзаступљенији у источном дијелу срп. јез. простора, у смјеру према западним подручјима јез. стандарда постепено губи у корист инф. (уп. опадање фреквенције *да* + *ћрез.* у наведеном смјеру: 18,3% — 3,8% — 0,5% — 0%, односно опадање фреквенције инф. у супротном смјеру: 100% — 99,5% — 96,2% — 81,7%).

Уз ово ваља додати још нека запажања која се односе на сваког понаособ писца.

Иако у роману М. Крлеже нисмо нашли ниједан примјер употребе *да* + *ћрез.* у саставу фут. I, то још увијек не значи да је таква употреба везана само за источне говорне просторе. Наиме, у литератури о овом питању често су, као „аргумент више“, описивани бројни примјери, ексцерпирани управо из књижевних дјела која потичу са западних говорних терена. Таквих примјера има и у дјелима М. Крлеже (уп. Брозовић 1953, Кравар 1953, Стевановић 1954, Гутков 1963).

Честа употреба наведене композиције код Д. Позића одраз је, између осталог, и поступак стилизације, тј. функционалног преузимања појединих елемената разговорног стила. Највећи број примјера са *да + њрез*. налазимо на страницама које обилују дијалозима представника сеоског становништва. Тако, на примјер, на једном мјесту на простору од свега двије странице (259 и 260) употребљено је 12 *да + њрез*. у саставу фут. I, што је двоструко више од свеукупног броја примјера које смо нашли у обимном роману Б. Попића (уп. Гутков 1963: 37–38).

Колико се ријетко могу срести примјери употребе ове композиције у роману Б. Попића говори и сљедећи податак: од укупно 6 примјера једна половина налази се на првих 158 страница, а друга половина на посљедњих 118 страница, што значи да ниједног таквог примјера нема на преосталих 357 страница.

Од четири наведена писца средњој вриједности фреквенције (омјера) укупне напоредне фут. употребе инф. и *да + њрез*. у књижевноумјетничком стилу највише се приближио М. Лалић (25,2 : 1).

У сва четири романа инф. је фреквентнији у саставу потврдног фут. него кад се налази у саставу негираног или упитног.

Ову слику неуједначене напоредне употребе двају облика фут. I потврдила је и допунска провјера на материјалу превода романа „Жерминал“ Е. Золе, гдје смо на првих стотињак страница добили сличне фреквенцијске односе инф. и *да + њрез*.: београдски преводилац (Душан Матић) употребио је инф. у 151 (97,4%) случају, а његов синтаксички еквивалент 4 пута (2,6%), док је загребачки преводилац (Тин Ујевић) инф. користио у 191 (100%), а његов еквивалент ни у једном случају.

3. Фут. I у публицистичком стилу

А сада погледајмо какви су дистрибуцијско-фреквенцијски односи напоредне фут. употребе инф. и *да + њрез*. у штампи, која у одређеном смислу у цјелини покрива стандардни срп., односно хрв., јез. простор. Овдје смо за анализу користили већ споменуте на почетку рада дневне листове. То су септембарска издања из 1989. године која су излазила у истим временским интервалима. У сваком листу обрадили смо сљедеће тематске рубрике (око 1000 ријечи везаног текста по рубрици, што износи укупно око 20000 ријечи): *џолиџика*, *економика*, *култура*, *сјорџ* и *огласи*. Ставивши себи у задатак да анализу вршимо на темама сличног садржаја, одабрали смо издања са истим датумима.¹⁵

Треба одмах истаћи да су резултати које смо добили статистичком обрадом били за нас неочекивани. Наиме, у сва четири листа, тј. у неколико њихових издања, готово искључиво се користи фут. I са инф. Ево, како то изгледа у сваком од наведених дневних листова (вид. скраћенице — изворе, као и табеларни преглед на крају рада):

¹⁵ Наведени корпус и резултате његове анализе користили смо већ раније приликом проучавања сличне проблематике (Војводић 1991б).

- a) ВЈ — 40 примјера фут. инф.; *да + њрез.* се не употребљава;
- б) ОСЛ — 38 примјера инф.; *да + њрез.* се не употребљава;
- в) ПОБ — 39 примјера инф.; *да + њрез.* се не употребљава;
- г) ПОЛ — 42 примјера инф.; 1 (2,3%) примјер *да + њрез.*

Дакле, у читавом корпусу фут. I са *да + њрез.* употребљен је само једном („*Да ли ће њај египтајски њомодарски њалас да 'упали' маишју израелских жена, њо ћемо још видењи*“ ПОЛ, 15.9.1989, стр. 3). Другим ријечима, средња вриједност (омјер) укупне напоредне употребе ових двају облика у публицистичком стилу је 159 : 1 (99,4% : 0,6%) у корист фут. са инф.¹⁶

Добивши резултате који су били у потпуној супротности са нашим претпоставкама о напоредној употреби наведених облика, обавили смо контролно испитивање њихове употребе на издањима истих дневних новина из 1979, 1969, 1959 и 1949 (1950) године, надајући се притом да ћемо тамо наћи примјере фут. употребе *да + њрез.* Међутим, ова допунска провјера (обављена на око још 80000 ријечи) дала је исти резултат као и основно истраживање. Закључујемо, дакле, да се фут. I са наведеном композицијом веома ријетко користи у дневној штампи, односно да је, статистички гледано, инф. свој синтаксички еквивалент потпуно истиснуо из употребе.¹⁷ Такође, можемо закључити да на том плану није било никаквих измјена у послјератном развоју стандардног јез.

Разлози усљед којих се у овом стилу тако често користи инф. могу се објаснити и тиме што напоредна (конкурентна) употреба инф. и *да + њрез.* (гдје се овај посљедњи чешће од првог веже за глаголе волунтативно-оптаивног значења, чиме се истовремено помоћу таквог личног облика допунског глагола постиже већа субјективност у преношењу поруке) доприноси експресивности исказа, која није својствена публицистици, већ првенствено књижевним дјелима. Други разлог ове „инфинитивности“ могао би се тражити у економичности коју пружа употреба инф. (у поређењу са *да + њрез.*), што није занемариво кад је у питању брзи проток информација какав имамо у (свако)дневној штампи (уп. Ђукановић 1986: 63).¹⁸

С обзиром на то да публицистички стил, за разлику од књижевноумјетничког, треба да (на „плану комуникације“) буде „лишен сваког афективног или субјективног елемента“ (Савић 1970: 295), можемо закључити да

¹⁶ Овдје нисмо раздвајали фреквенције потврних и одричних облика као код књижевноумјетничког стила, јер инф. у овом стилу готово да и нема синтаксичке опозиције.

¹⁷ Претпостављамо да се овакав закључак не би могао односити и на неке дневне новине (и уопште на средства информисања) локалног карактера, а нарочито не на оне које излазе у срединама југоисточно од Београда као културног центра Срба, гдје се у народном говору користи искључиво *да + њрез.* (уп. Галис 1970: 222).

¹⁸ Ако се жели постићи одређена „неутралност“ и „објективност“, онда се у ту сврху и проналазе језичка средства (као што је, између осталог, инф.), којима се то најбоље постиже, како на „плану комуникације“ (као плану слободне говорне активности) тако и на „плану информације“, који је ограничен обавјештавањем о догађајима у приповиједању о прошлости, с тиме што региструје оно што се дешава у садашњости и програмира оно што ће успједити, односно што ће се догодити у будућности (вид. Поспелов 1966: 17).

је употреба *да + њрез.* као стилски маркираног елемента овдје сувишна и нефункционална.

4. Умјесто закључка

На крају, након проведене анализе можемо рећи да наведени резултати не дају основа за тврдње о варијантној раслојености облика фут. I.¹⁹ Другим ријечима, веома висока фреквенција фут. I са инф. у књижевноумјетничком стилу, као и распрострањеност његовог синтаксичког еквивалента на читавом подручју како срп., тако и хрв. јез. стандарда, не дозвољавају да се у овом случају о инф. говори као о језичкој појави која се јавља на западним језичким просторима, док је употреба *да + њрез.* својствена источним. Да се овдје не може говорити о територијалној раслојености веома убједљиво показују и подаци добијени анализом дневне штампе, која је у свим социокултурним центрима и срп. и хрв. јез. стандарда као саставни дио фут. I прихватила инф., а *да + њрез.* готово у потпуности одбацила. То што анализа не показује уједначеност у фреквенцији напоредне употребе ових облика у књижевноумјетничком стилу није довољан разлог да се овдје говори о разликама условљеним избором одређеног језичког стандарда. До те неуједначености у фреквенцији долази, прије свега, услед јачег или слабијег, у правилу просторно ограниченог, утицаја дијалекатских залеђа којима поједини носилац (овдје писац) језичког стандарда припада.

Наведене закључке потврђује и на егзактан начин илуструје и доле урађени табеларни приказ, гдје су сумирани основни резултати нашег истраживања (дистрибуција и фреквенција) о нормативном статусу облика фут. I у срп. јез.

¹⁹ У прилог томе говоре и друга слична истраживања овог проблема. Тако, на примјер, утврђено је да у језику појединих представника предвуковске (а дијелом и вуковске) епохе, као што су Ј. Рајић, С. Рајић, С. Текелија или Петар I Петровић, нема футурске употребе *да + њрез.* (Младеновић 1964: 124; Албин 1967: 18 и 1968: 17–18; Остојић 1976: 171–172, 233) те да су многи српски писци XIX вијека при грађењу футура давали огромну предност употреби инф. над *да + њрез.* У томе се нарочито истицао М. Ђ. Милићевић (Грковић 1970: 68–69, 80–81). Према једним подацима М. Глишић и А. Шеноа употребљавали су инф. у подједнакој мјери и веома често (Ђукановић 1986: 60–64), а у језику Вука Караџића и његових савременика Б. Радичевића, Ј. Игњатовића, Љ. Ненадовића, Л. Лазаревића и других, односно у дјелима неких савременијих писаца, као што је И. Андрић или Б. Ћопић, ријетко се може наћи на фут. са *да + њрез.* (Гутков 1963: 32; Илић 1964: 200–201; Јерковић 1972: 264 и 1981: 120; Станојчић 1980: 95–96 и 1967: 180, 260; уп. такође Стевановић 1954: 91, 173–174.

Има неких индиција да је одређену улогу у избору чешће употребе инф. (барем кад је ријеч о писцима XIX вијека који у народном говору свога краја имају веома честу употребу *да + њрез.*) одиграо, између осталог, и утицај тадашњих нормативних (вуковских) граматика, које као еквивалент инф. нису наводиле *да + њрез.* (Станојчић 1980: 96).

С друге стране, веома честа употреба *да + њрез.* може се срести у дјелима савремених писаца, као што су (уз већ раније споменутог Д. Ђосића) И. Самоковлија, М. Ристић, Д. Грбић, Д. Добричанин, М. Ђурђевић (Гутков 1963: 32–33 и 1964: 6). Према томе, ако се уопште може говорити о варијантној раслојавању двају наведених облика фут. I, онда је исправније рећи да је оно присутније у самој „источној“ варијанти срп. јез. стандарда (уп. Ђукановић 1986: 62).

Додајмо још да од свих језичких нивоа синтакса, којој припада и наредна употреба фут. обликâ, у најмањој мјери подлиже територијалном раслојавању по варијантама. Вјеројатно, због сложених и веома захтјевних језичких законитости, које се испољавају управо на синтаксичком нивоу, нормирани језик није могуће тако брзо и једноставно довести до жељеног или планираног стандарда, па чак ни онда када се у тај посао улажу најинтензивнији напори. То показују и резултати језичке политике која се већ читав низ година континуирано води на територији Хрватске. Управо на тим просторима систематско одбацавање из фут. употребе (нарочито у средствима јавног информисања, а често и у писаној ријечи) *да + њрез* није довело до жељеног резултата, захваљујући, прије свега синтаксичким, а тиме и стилским могућностима овог граматичког рјешења, усљед чега га стварни (а не службени) језички стандард не одбацује.

ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕД

(*статистички подаци о дистрибуцији/фреквенцији фут. I и њему сличних облика*)

I. Књижевноумјетнички стил:

	ДЂ: 363 с.	МЛ: 554 с.	БЂ: 627 с.	МК: 305 с.	УКУПНО
1. Стандардни облици:					
а) Фут. I:					
ћу + инф.	521 (75,7%)	957 (81,2%)	973 (86,9%)	158 (77,5%)	2609 (81,8%)
нећу + инф.	41 (6%)	170 (14,4%)	126 (11,3%)	41 (20,1%)	378 (11,8%)
хоћу + инф.	–	1 (0,1%)	–	–	1 (0,03%)
хоћу(ли) + инф.	–	6 (0,5%)	14 (1,3%)	5 (2,5%)	25 (0,8%)
ћу + да + през.	126 (18,3%)	45 (3,8%)	6 (0,5%)	–	177 (5,5%)
Укупно	688 (100%)	1179 (100%)	1119 (100%)	204 (100%)	3190 (100%)
б) волунџајив:					
хоћу + инф.	–	–	2 (11,8%)	–	2 (0,8%)
хоћу + да + през.	29 (50,9%)	53 (35,1%)	10 (58,8%)	3 (37,5%)	95 (40,8%)
хоћу(ли) + да + през.	6 (10,5%)	1 (0,7%)	–	–	7 (3%)
нећу + да + през.	22 (38,6%)	97 (64,2%)	5 (29,4%)	5 (62,5%)	129 (55,4%)
Укупно	57 (100%)	151 (100%)	17 (100%)	8 (100%)	233 (100%)
2. Несандардни фут. I:					
нећу + да + през.	18 (81,8%)	3 (60%)	–	–	21 (75%)
хоћу + да + през.	–	2 (40%)	1 (100%)	–	3 (10,7%)
хоћу(ли) + да + през.	4 (18,2%)	–	–	–	4 (14,3%)
Укупно	22 (100%)	5 (100%)	1 (100%)	–	28 (100%)

II. Публицистички стил — дистрибуција/фреквенција фут. I по тематским рубрикама (текст поједине рубрике сваког листа састоји се од око 1000 ријечи везаног текста):

	политика	економика	култура	спорт	огласи	УКУПНО
ВЈ						
(не)ћу + инф.	6 (15%)	5 (12,5%)	–	20 (50%)	9 (22,5%)	40 (25%)
ћу + да + през.	–	–	–	–	–	(0%)
ОСЛ						
(не)ћу + инф.	10 (26,3%)	11 (28,9%)	6 (15,8%)	6 (15,8%)	5 (13,2%)	38 (23,8%)
ћу + да + през.	–	–	–	–	–	– (0%)
ПОБ						
(не)ћу + инф.	6 (15,4%)	4 (10,3%)	9 (23,1%)	14 (35,9%)	6 (15,4%)	39 (24,4%)
ћу + да + през.	–	–	–	–	–	– (0%)
ПОЛ						
(не)ћу + инф.	6 (14%)	13 (30,2%)	6 (14%)	12 (27,9%)	5 (11,6%)	42 (26,2%)
ћу + да + през.	1 (2,3%)	–	–	–	–	1 (0,6%)
Укупно	29 (18,1%)	33 (20,6%)	21 (13,1%)	52 (32,5%)	25 (15,6%)	160 (100%)

СКРАЋЕНИЦЕ — ИЗВОРИ

- АП-Бгд А. С. Пушкин. *Проза* (превео Б. Ковачевић). Београд: Култура, 1956.
- АП-Згб А. S. Puškin. *Karpetanova kći i druga djela* (preveo Đ. H.). Zagreb: Školska knjiga, 1974.
- БЂ Бранко Ђокић. *Пролом*. Београд: Просвета; Сарајево: Свјетлост/Веселин Маслеша, 1964.
- ДМ Драгослав Михаиловић. *Пејтријин венац*. Београд: Српска књижевна задруга, 1975.
- ДЂ Добраца Ђосић. *Далеко је сунце*. Београд: Просвета; Сарајево: Свјетлост, 1966.
- ЕЗ-Бгд Emil Zola. *Zerminal* (preveo D. Matić). Novi Sad: Matica srpska; Beograd: Rad, 1974.
- ЕЗ-Вар Emil Zola. *Germinal* (przełożyła K. Dolatowska). Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1987.
- ЕЗ-Згб Emile Zola. *Germinal* (preveo T. Ujević). Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1989.
- ЕЗ-Мос Эмиль Золя. *Западня. Жерминаль* (перевод Е. Шишмаревой, О. Моиссенко, Н. Немчиновой). Москва: Художественная литература, 1988.
- ЕЗ-Пар Emile Zola. *Germinal*. Paris: Éditions J'ai Lu, 1978.
- МК Miroslav Krleža. *Na rubu pameti*. Zagreb: Biblioteka nezavisnih pisaca, 1938.
- МЈ Михаило Лалић. *Лелејска гора*. Београд: Полит. 1975.

*

- ВЈ „Vjesnik“, дневни лист, Zagreb (1–15.9.1989; 12–14.9.1979; 16.9.1969; 13. и 17.9.1959; 12–17.9.1949).
- ОСЛ „Ослобођење“, дневни лист, Сарајево (1–15.9.1989; 10–16.9.1979; 11–17.9.1969; 9–15.9.1959; 8–15.9.1949).
- ПОБ „Побједа“, дневни лист, Титоград (1–15.9.1989; 11–17.9.1979; 10–16.9.1969; 10–15.9.1959; [Подгорица] 12–18.9.1949).
- ПОЛ „Политика“, дневни лист, Београд (1–15.9.1989; 14.9.1979; 16. и 17.9.1969; 16.9.1959; 13–23.9.1950).

ЛИТЕРАТУРА

- Албин 1967: Александар Албин. „Прилог проучавању језика Стефана Рајића“. *Прилози проучавању језика* 3: 1–22.
- Албин 1968: Александар Албин. „Прилог проучавању језика Саве Текелије“. *Прилози проучавању језика* 4: 1–21.
- Бондарко 1971: А. В. Бондарко. *Вид и время русского глагола: (значение и употребление)*. Москва: Просвещение.
- Брозовић 1953: Dalibor Brozović. „O vrijednosti infinitiva i prezenta s veznikom *da*“. *Jezik* II (1953/4), 1: 13–18.
- БХЖ 1965: Ivan Brabec — Mate Hraste — Sreten Živković. *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika⁶*. Zagreb: Školska knjiga.
- Војводић 1991a: Dojčil Vojvodić. „Izražavanje budućeg vremena u ruskom, hrvatskosrpskom i poljskom jeziku“. *Slavist* 2: 189–200.
- Војводић 1991b: Dojčil Vojvodić. „Funkcioniranje sredstava za izražavanje buduće radnje u novinarskom stilu“. U: *Jezik i stil sredstava informisanja* (ur. B. Tošović). Sarajevo: Svjetlost: 137–147.
- Војводић 1993: Дойчил Войводић. „Функционирование презентной формы глаголов совершенного вида в значении потенциальных действий в русском и сербскохорватском языках“. *Зборник Матице српске за славистику* 43 (= 1994): 187–195.
- Војводић 1995a: Дојчил Војводић. „Облици футура I као варијанте и/или као стандарди (?)“. *Научни саопћавања слависти у Вукове дане* 24/1: 341–349.
- Војводић 1995b: Дојчил Војводић. „Волунтативна конструкција 'хоћу/нећу + да + презент' у српском језику и њени еквиваленти у руском и полском“. У: *Kontrastivna jezička istraživanja: (V simpozijum)*. Novi Sad: Filozofski fakultet (у штампани).
- Галис 1970: Arne Gallis. „Zum Gebrauch von *da* + Präsens versus Infinitiv beim Futurum I im Serbokroatischen: Untersuchungen über die „Koreni“ von Dobrica Ćosić“. *Зборник за филологију и лингвистику* XIII/2: 217–223.
- Грковић 1970: Милица Грковић. „Употреба инфинитива у језику Милана Ђ. Милићевића“. *Прилози проучавању језика* 6: 67–81.
- Гутков 1963: В. П. Гудков. „Употребление форм будущего времени с конструкцией 'да + настоящее время' в сербскохорватском языке“. *Вестник Московского Университета*, серия VII: *Филология. Журналистика* № 2: 30–39.
- Гутков 1964: В. П. Гудков. *Формы будущего времени в сербскохорватском литературном языке*. Автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. филол. наук. Москва: МГУ.
- Гутков 1988: В. П. Гудков. „В поисках закономерностей морфологического варьирования в сербскохорватском литературном языке“. *Вестник Московского Университета*, серия 9: *Филология* № 4: 66–73.
- Ђукановић 1986: Владо Ђукановић. „Употреба инфинитива у језику А. Шеное, М. Глишића. З. Мајдака и Д. Ненадића“. *Наш језик* XXVII/1–2: 38–66.
- Ивић 1972: Милка Ивић. „Проблематика српскохорватског инфинитива“. *Зборник за филологију и лингвистику* XV/2: 115–138.
- Ивић 1957: Павле Ивић. *О говору Галијо.ских Срба*. (= Српски дијалектолошки зборник XII) Београд: Научна књига.
- Ивић 1990: Павле Ивић. *О језику некадашњем и садашњем*. Београд: БИГЗ; Приштина: Јединство.
- Илић 1964: Војислав И. Илић. *Песнички језик Бранка Радичевића*. Нови Сад: Матица српска.
- Иљушкина 1986: Надежда А. Иљушкина. *Семантическая системность глаголов желания и намерения (в сочетании с инфинитивом)*. Автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. филол. наук. Воронеж: Воронежский гос. ун-т.

- Јерковић 1972: Јован Јерковић. *Језик Јакова Игњатовића*. Нови Сад: Матица српска.
- Јерковић 1981: Јован Јерковић. *Језик Љубомира Ненадовића*. Нови Сад: Матица српска.
- Кравар 1953: Miroslav Kravar. „O 'razlici' između infinitiva i veze da + prezent“. *Jezik* II (1953/4), 2: 43–47; 3: 70–74.
- Маројевић 1977: Радмило Маројевић. „Однос граматичких и лексичких средстава за диференцирање значења у српскохрватском и руском језику“. *Наш језик* XXIII/1–2: 37–44.
- Мец 1985: Н. А. Метс (ред.). *Практическая грамматика русского языка для зарубежных преподавателей-русистов*. Москва: Русский язык.
- Миклошич 1885: Ф. Миклошич. *Сравнительная морфология славянских языков, вып. 2: (Языки словенский, болгарский и сербский)*. Москва (= F. Miklosich. *Vergleichende Wortbildungslehre der slavischen Sprachen*.² Wien, 1876).
- Младеновић 1964: Александар Младеновић. *О народном језику Јована Рајића*. Нови Сад: Матица српска.
- Московљевић 1936: М. С. Московљевић. „Још о употреби свезице 'да' с презентом место инфинитива“. *Наш језик* IV/4: 107–113.
- Мулић 1954: Malik Mulić. „Gdje nije mjesto futuru I.?“. *Jezik* III (1954/5), 2: 57–58.
- Мусић 1900: August Musić. „Rečenice s konjunkcijom 'da' u hrvatskom jeziku“. *Rad JAZU* 142: 1–125.
- Мусић 1902: August Musić. „Zum Gebrauche des Praesens verbi perf. im Slavischen“. *Archiv für slavische Philologie* 24: 479–514.
- Остојић 1976: Бранислав Остојић. *Језик Пејтра I Пејровића*. (= Посебна издања ЦАНУ, књ. 8) Титоград.
- Пешикан 1985: Митар Пешикан. „Напомене уз два претходна прилога“. *Наш језик* XXVI/4–5: 269–272.
- Поспелов 1966: Н. С. Поспелов. „О двух рядах грамматических значений глагольных форм времени в современном русском языке“. *Вопросы языкознания* 2: 17–29.
- Потебња 1958: А. А. Потебња. *Из записок по русской грамматике*.³ Москва: Учпедгиз.
- Савић 1970: Момчило Д. Савић. „Средства за исказивање прошлости у дневној штампи неких европских језика“. *Анали Филолошког факултета у Београду* 10: 295–334.
- Станојчић 1967: Živojin S. Stanojčić. *Jezik i stil Iva Andrića: (funkcije sinonimskih odnosa)*. (= Монографије Филолошког факултета, књ. XI) Београд.
- Станојчић 1980: Живојин Станојчић. *Синтакса Лазе К. Лазаревића II: Реченички односи*. (= Библиотека Јужнословенског филолога, књ. 5) Београд: Институт за српскохрватски језик.
- Стевановић 1935: М. Стевановић. „Инфинитив и свезица 'да' са презентом“. *Наш језик* III/9–10: 282–288.
- Стевановић 1954: М. Стевановић. „Напоредна употреба инфинитива и презентса са свезицом да“. *Наш језик* V/3–4 (1953): 85–102 и V/5–6 (1954): 165–185.
- Стевановић 1967: Михаило Стевановић. *Функције и значења глаголских времена*. (= Посебна издања САНУ CDXXII) Београд: Научно дело.
- Стевановић 1974: М. Стевановић. *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнојезичка норма) II: Синтакса*² Београд: Научна књига.
- Термињска 1983: Kamilla Terminińska. „Czasownikowe wyrażenia wartościujące (na przykładzie języka polskiego)“. W: *Z problematyki czasownika słowiańskiego* (pod redakcją W. Pianki). Katowice: Uniwersytet Śląski: 63–72.
- Ђирковић 1985: Милорад Ђирковић. „Негација уз инфинитив и рјечцу да + презент“. *Наш језик* XXVI/4–5: 261–263.

Summary

Dojčil Vojvodić

THE USE OF FUTURE ONE IN LITERARY AND JOURNALISTIC STYLE

This paper focuses on the usage of Future One forms in Serbian viewed from the aspect of regional differentiation. More precisely, regional diversity, together with their distribution and the frequency of occurrence, was the principal criterion for establishing the standard usage of the mentioned linguistic forms. The same criteria were also applied for the delimitation of the Future One forms from the similar constructions conveying volitional meanings (the translations of their equivalents in Russian, Polish and French are provided in this paper to support the argument).

After analyzing the style of literary as well as journalistic texts (functional styles unmistakably reflect the actual usage on the whole of the territory on which Serbian is spoken) it can be concluded that the variant Future + infinitive prevails while on the other hand its syntactic equivalent consisting of conjunction „da“ + present is rather rarely used. On the basis of these findings it can be argued that, in case of usage of Future One forms, the differentiation between a „western“ variant (*ja ću pisati*) and its „eastern“ counterpart (*ja ću da pišem*) is irrelevant.

The author also emphasizes the fact that the choice of the mentioned forms, from the part of the speaker, is to some degree determined by his dialect background. This influence can be particularly detected in literary works and is manifested in the uneven frequency with which two parallel uses of Future One occur.